

Przezorny zawsze ubezpieczony

Aleksander Zaletow

Na Ukrainie maleje liczba firm ubezpieczeniowych, większość zarejestrowanych podmiotów teoretycznie zajmujących się ubezpieczeniami nie spełnia swojej funkcji, a skutki kryzysu finansowego nad Dnieprem odczuwalne są do dziś. Czy rzeczywiście jest aż tak źle?

Według stanu na koniec 2012 roku, na Ukrainie działało 414 firm ubezpieczeniowych, czyli o dwadzieścia osiem mniej niż w 2011 roku. W ciągu poprzedniego roku na podstawie decyzji Krajowej Komisji do spraw Regulacji Rynków Usług Finansowych (KKRRUF) lub z własnej inicjatywy ubezpieczycieli zostały zlikwidowane dwa towarzystwa ubezpieczeń na życie i dwadzieścia sześć firm oferujących ubezpieczenia innego rodzaju. Ponadto około 200 firm ubezpieczeniowych wstrzymało działalność (łącznie przypada na nie mniej niż 1 procent rynku).

Mniej znaczy lepiej?

Najprawdopodobniej w 2013 roku KKRRUF będzie kontynuować strategię zmniejszania liczby firm ubezpieczeniowych. W warunkach niewystarczającej bazy materialnej i kadrowej komisji pozwoli to nie tylko zmniejszyć obciążenie personelem, ale też polepszyć jakość nadzoru i ogólną atrakcyjność inwestycyjną rodzimego rynku ubezpieczeń.

Na Ukrainie poziom koncentracji na rynku ubezpieczeń na życie jest wyższy niż w przypadku innych ubezpieczeń: w 2012 roku na trzy najlepsze towarzystwa ubezpieczeń na życie przypadło 44 procent rynku, podczas gdy na trzy najlepsze firmy oferujące ubezpieczenia inne niż na życie – 11 procent. Takie wskaźniki są charakterystyczne dla rozwijających się rynków. Jednak, aby Ukraina mogła przyciągnąć kapitał obcy i wewnętrzny do branży ubezpieczeniowej, należy zreformować ustawodawstwo antymonopolowe w dziedzinie ubezpieczeń. Dlatego też aktywny rozwój instytucji zawodowych brokerów ubezpieczeniowych umożliwi nie tylko pozbycie się ciężaru nieprzejrzystych przetargów i konkursów, ale też stworzenie rzeczywistej alternatywy dla niedużych firm ubezpieczeniowych.

W 2012 roku na Ukrainie działało dwadzieścia grup ubezpieczeniowych, z których osiem przeważnie z kapitałem obcym, dwie z mieszanym i dziesięć z ukraińskim (tabela 1).

Łączna wysokość składek ubezpieczeniowych TOP 20 grup ubezpieczeniowych w 2012 roku wyniosła około 870 milionów euro, czyli o 0,4 procent więcej niż rok wcześniej. W ten sposób na wspomnianą grupę ubezpieczycieli w 2012 roku przypadło około 40 procent usług ubezpieczeniowych.

Portfel ubezpieczeń TOP 20 grup ubezpieczeniowych obejmuje ubezpieczenia majątkowe (51,9 procent), ubezpieczenia obowiązkowe (21,6 procent), ubezpieczenia osobowe (12,1 procent), ubezpieczenia na życie (10,5 procent) i ubezpieczenia odpowiedzialności (3,9 procent).

Tabela 1. TOP 10 grup ubezpieczeniowych na Ukrainie w 2012 roku

Właściciel	Państwo	Grupa firm ubezpieczeniowych	Składki ubezpieczeniowe (mln euro)						Zmiana w porównaniu z 2011 r., %
			2012	Ubezpieczenia osobowe (bez ubezpieczeń na życie)	Ubezpieczenia majątkowe	Ubezpieczenia odpowiedzialn.	Ubezpieczenia obowiązkowe (bez państwowych)	Ubezpieczenia na życie	
ASKA	Ukraina	ASKA, ASKO-Donbas-Pivnichnyj, ASKA Life	94,6	12,2	33,8	11,0	16,0	21,6	86,5%
UNIQA	Austria	Uniq, Uniq Life	84,4	14,0	36,3	0,6	12,5	20,9	20,4%
VSK Insurance Group	Ukraina	Kremen, VUSO, Spas	81,1	7,1	67,7	1,7	4,7	-	-38,7%
AXA	Francja	AXA Insurance, Eurostandard Life	74,9	4,1	58,8	1,2	10,9	0,0	8,0%
VIG	Austria	USG, Kniazha, Globus, Jupiter	74,3	3,3	42,4	2,1	23,5	2,9	16,0%
Oranta	Ukraina	Oranta, Oranta Life	54,5	3,2	16,6	0,4	33,6	0,6	-11,7%
INGO	Rosja	Ingo Ukraine, Ingo Ukraine Life Insurance	52,3	10,5	31,2	2,7	7,3	0,5	6,9%
TAS	Ukraina	TAS SG, TAS SK	47,5	5,1	10,5	0,4	18,4	13,1	-3,4%
Alfa Group	Rosja	Alfa Insurance, Alfa Life Insurance	44,0	20,4	19,4	2,4	1,9	-	28,7%
PZU	Polska	PZU Ukraina, PZU Ukraina Ubezpieczenia na Życie	43,1	5,4	20,9	1,7	5,8	9,2	12,1%

Źródło: „Insurance TOP”.

Większość ubezpieczycieli nie ubezpiecza

W 2012 roku na rynku ubezpieczeniowym Ukrainy działało 112 firm ubezpieczeniowych z kapitałem obcym (stanowiących 27,1 procent spośród wszystkich 414 zarejestrowanych ubezpieczycieli), z tego osiemdziesiąt cztery firmy ubezpieczeniowe oferujące ubezpieczenia inne niż na życie i dwudziestu ośmiu ubezpieczycieli z branży ubezpieczeń na życie. Łączna wysokość inwestycji zagranicznych na krajowym rynku ubezpieczeń wynosi 468,3 miliona euro.

Struktura udziałowa obecności kapitału obcego pod względem państw jego pochodzenia w ostatnich latach pozostaje niezmienna: na Austrię przypada 15,6 procent inwestycji, na Rosję 9,8 procent, na Kazachstan 5,5 procent, na Stany Zjednoczone 4,8 procent, na Holandię 3,8 procent, na Francję 2,9 procent, a na Niemcy 2,1 procent. Ponadto 40 procent inwestycji pochodzi z Cypru i brytyjskich rajów podatkowych (tabela 2). Takie wskaźniki również są charakterystyczne dla rynków rozwijających się i aby Ukrainie udało się przyciągnąć portfelowy kapitał obcy i krajowy do branży ubezpieczeniowej, należy stworzyć przejrzysty system regulacji i nadzoru ubezpieczeniowego, zapewnić stabilność ustawodawstwa podatkowego i przeprowadzić reformy w tych dziedzinach, które sprzyjają kapitalizacji rynku (chodzi między innymi o reformę emerytalną, obowiązkowe ubezpieczenia zdrowotne, ubezpieczenia rolne, ubezpieczenia ekologiczne czy ubezpieczenia online).

Tabela 2. Pochodzenie kapitału obcego w kapitałach zakładowych firm ubezpieczeniowych w 2012 roku

Nazwa państwa	Wysokość inwestycji (mln euro)	Udział (proc.)
Austria	73,3	15,6%
Wielka Brytania	68,1	14,5%
Rosja	45,9	9,8%
Kazachstan	25,9	5,5%
USA	22,5	4,8%
Holandia	17,7	3,8%
Francja	13,7	2,9%
Niemcy	9,9	2,1%
Inne państwa	191,3	41,0%
Łącznie	468,3	100,0%

Źródło: Krajowa Komisja do spraw Regulacji Rynków Usług Finansowych.

Mimo że w porównaniu z 2011 rokiem aktywa ubezpieczycieli zwiększyły się o 15,4 procent i wynoszą 5,3 miliarda euro, kapitały zakładowe wzrosły o 1 procent (1,3 miliarda euro), a rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe o 7,1 procent (1,1 miliarda euro), to rodzimy rynek ubezpieczeniowy zapewnia podmiotom gospodarczym tylko częściową ochronę. Potwierdzają to liczby: udział aktywów ubezpieczycieli wynosi mniej niż 5 procent aktywów systemu bankowego, a przy tym około 60 procent ubezpieczycieli posiada wątpliwe aktywa i faktycznie nie prowadzi działalności ubezpieczeniowej.

Tabela 3. Dynamika aktywów firm ubezpieczeniowych w latach 2011-2012

Aktywa wymienione w art. 31 ustawy o ubezpieczeniach	Aktywa ubezpieczycieli (mln euro)		Zmiana (proc.)
	2011	2012	
Łącznie, w tym:	2 717,5	4 563,2	+67,9
Środki pieniężne na rachunkach bieżących, gotówka w kasie	200,8	177,0	-11,8
Wkłady bankowe (depozyty)	741,9	815,0	+9,9
Metale szlachetne	6,7	6,7	0
Nieruchomości	194,9	199,7	+2,5
Akcje	1 188,7	2 786,2	+134,4
Obligacje	74,0	138,8	+87,5
Papiery wartościowe zabezpieczone hipoteką	9,1	12,1	+32,7
Papiery wartościowe emitowane przez państwo	137,3	247,6	+80,3
Wierzytelności względem reasekuratorów	156,3	179,8	+15,1

Źródło: Krajowa Komisja do spraw Regulacji Rynków Usług Finansowych.

Rozwój siłą rozpędu

W porównaniu z rokiem 2011 wysokość wpływów składek ubezpieczeniowych brutto w 2012 roku zmniejszyła się o 8,4 procent i wyniosła 2 miliardy euro, podczas gdy wysokość składek ubezpieczeniowych netto zwiększyła się o 9 procent (1,9 miliarda euro).

Świadczenia wypłacone brutto w 2012 roku wyniosły około 488 milionów euro, czyli o 3,3 procent więcej niż w 2011 roku, a świadczenia netto – 458 milionów euro (wzrost o 0,2 procent).

Mimo że w 2012 roku ukraiński rynek ubezpieczeniowy wykazał pozytywną tendencję rozwoju – szczególnie w ubezpieczeniach na życie, ubezpieczeniach zdrowotnych, ubezpieczeniach turystycznych i ubezpieczeniach bankowych – w dziedzinie krajowych ubezpieczeń istnieje jeszcze sporo problemów, które trzeba będzie rozwiązać w roku bieżącym.

Ukraiński rynek ubezpieczeniowy póki co biernie podąża za wahaniami koniunktury makroekonomicznej i kredytowaniem bankowym. Potwierdzeniem tego jest także obserwowane zmniejszenie się udziału składek ubezpieczeniowych w PKB: odpowiednio o 1,7 procent w 2008 roku i o 1,3 procent w roku 2012.

Kryzys gospodarczy – mimo że rynek ubezpieczeń na Ukrainie się nie załamał – doprowadził do powstania niepokojących tendencji. Pierwszą reakcją rynku na kryzys był spadek wielkości autocasco i ubezpieczeń majątkowych, przede wszystkim oferowanych przez banki i dilerów, zwiększyły się także niskonakładowe kanały sprzedaży produktów ubezpieczeniowych. Poza tym nasilił się problem jednostronnego rozwoju rynku ubezpieczeniowego Ukrainy.

Na branżowym rynku ubezpieczeń przeważają produkty ubezpieczeń majątkowych (28 procent), AC (17 procent), OC (13 procent), ubezpieczenia ryzyka finansowego (10 procent), dobrowolnych ubezpieczeń zdrowotnych (6 procent) i ubezpieczenia na życie (9 procent).

W segmencie ubezpieczeń majątkowych największy udział zebranych składek ubezpieczeniowych przypada z kolei na produkty ubezpieczeń detalicznych transportu naziemnego i ubezpieczeń majątkowych osób prawnych i fizycznych, natomiast

Ukraiński rynek ubezpieczeniowy podąża jedynie biernie za wahaniami koniunktury makroekonomicznej i kredytowaniem bankowym.

w ubezpieczeniach środków transportu wodnego, lotniczego i kolejowego udział składek ubezpieczeniowych jest niewysoki.

W segmencie ubezpieczeń osobowych przodują produkty ubezpieczeń na życie, dobrowolnych ubezpieczeń zdrowotnych i ubezpieczeń od następstw nieszczęśliwych wypadków. Wzrost rynku takich ubezpieczeń jest uwarunkowany przeważnie działalnością ubezpieczeniowych towarzystw zależnych i ubezpieczających-pożyczkobiorców kredytów bankowych.

Ubezpieczenie odpowiedzialności na razie pozostaje wąsko specjalistycznym biznesem w ubezpieczeniach dobrowolnych. Większość ubezpieczycieli na rynku ubezpieczeń odpowiedzialności zaspokaja interesy tylko kilku dużych ubezpieczających. W wyniku tego znaczna część zagrożeń, na które są narażone osoby fizyczne i prawne, pozostaje bez ochrony.

Ambitne cele

W 2012 roku po raz pierwszy w ciągu ostatnich pięciu lat wielkość usług ubezpieczeniowych dla gospodarstw domowych na Ukrainie przewyższyła wskaźniki przedkryzysowego 2008 roku i wyniosła około 750 milionów euro. Istotnie zmieniła się przy tym struktura rynku. W porównaniu z 2008 rokiem, kiedy wśród najpopularniejszych usług ubezpieczeniowych świadczonych gospodarstwom domowym były AC (53 procent), OC (12 procent), ubezpieczenia majątkowe (8 procent) oraz ubezpieczenia na życie i dożycie (8 procent), w 2012 roku wartości te uległy zmianie: AC (27 procent), OC (23 procent), ochronne ubezpieczenia na życie (9 procent) i ubezpieczenia na życie i dożycie (8 procent). Popularnymi produktami ubezpieczeniowymi wśród osób prywatnych w 2012 roku były także ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków i dobrowolne ubezpieczenia zdrowotne (każde 7 procent).

Oczekuje się, że w tym roku zachowa się trend z poprzedniego roku, dlatego też wielkość usług ubezpieczeniowych świadczonych na rzecz gospodarstw domowych może przekroczyć 800 milionów euro. Wzrost będzie przy tym związany głównie z ubezpieczeniami osobowymi, ponieważ zapotrzebowanie ubezpieczeniowe na ochronę ryzyka związanego z utratą zdrowia i zdolności do pracy wśród mieszkańców Ukrainy znajduje się na dość wysokim poziomie.

Krajowa Komisja do spraw Regulacji Rynków Usług Finansowych zatwierdziła 10 kwietnia 2012 roku główne kierunki działań, które powstały przede wszystkim z myślą o rozwoju rynku ubezpieczeń. Zaplanowane jest przejście na nadzór ostrożnościowy poprzez dokonywanie oceny ogólnego stanu finansowego instytucji finansowej, wyników działalności systemu i jakości zarządzania nim oraz wykonania obowiązkowych przepisów ograniczających ryzyko operacji z aktywami finansowymi.

Priorytetem dla KKRRUF jest podwyższenie poziomu kapitalizacji ubezpieczycieli, wdrożenie zasad nadzoru ubezpieczeniowego zgodnie ze standardami IAIS (Dyrektywą 2009/138/WE „Wypłacalność II”), w szczególności w drodze uchwalenia przez Radę Najwyższą Ukrainy nowelizacji ustawy o ubezpieczeniach. Ponadto istotna jest ocena aktywów ubezpieczycieli według rozsądnej wartości, wzmocnienie roli aktuariusza w ocenie wypłacalności ubezpieczyciela oraz wdrożenie systemu oceny ryzyka u ubezpieczycieli i ujawnienia informacji.

Wśród kluczowych zadań KKRRUF można wskazać także wspieranie przejścia ubezpieczycieli na międzynarodowe standardy sprawozdawczości finansowej (MSSF), sprzyjanie kształtowaniu systemu ubezpieczeń produkcji rolno-spożywczej

W rynek ubezpieczeniowy najwięcej inwestują Austria i Rosja, choć 40 procent inwestycji pochodzi z Cypru i brytyjskich rajów podatkowych.

ze wsparciem państwowym, a także stworzenie systemu gwarantowania świadczeń w przypadku umów ubezpieczenia na życie (zatwierdzenie projektu ustawy o Funduszu Gwarantowania Świadczeń z tytułu umów ubezpieczenia na życie).

Czas pokaże, czy założone cele uda się Ukrainie zrealizować. 🙏

Przełożyła Lilia Kucharska

Aleksander Zaletow jest doktorem nauk ekonomicznych. Zastępca przewodniczącego Rady Ligi Organizacji Ubezpieczeniowych Ukrainy i redaktor naczelny „Insurance TOP”.